

esse auctoritatem ac voluntatem communem, quæ sola semper legem proprie constituit. Nemo jus suum proprium alienare potest, et si, in deliberationibus, suffragia majori numero lata præsent, id fit ex libera concessione. Legislator leges proponere tantum valet, quas, si placeant, plebs sua auctoritate sancit. Qui gubernant non sunt nisi ministri et commissarii populi qui apud se auctoritatem semper servat et illos pro libitu suo valide et licite deponere potest. « *De ces éclaircissements, inquit, liv. III, ch. 18, il résulte que les dépositaires de la puissance exécutive ne sont pas les maîtres du peuple, mais ses officiers; qu'il n'est point pour eux question de contracter, mais d'obéir, et qu'en se chargeant des fonctions que l'État leur impose ils ne font que remplir leur devoir de citoyens, sans avoir en aucune sorte le droit de disputer sur les conditions.* »

« *Quand donc il arrive que le peuple institue un gouvernement héréditaire, soit monarchique dans une famille, soit aristocratique dans un ordre de citoyens, ce n'est point un engagement qu'il prend; c'est une forme provisionnelle qu'il donne à l'administration, jusqu'à ce qu'il lui plaise d'en ordonner autrement. »*

Si naturales hujus principii consecutiones sedulo attendantur, clare videbitur non nisi pessimos inde oriundos esse exitus.

Præter ea quæ supra diximus, quibus confutatur tale sistema, notandum est nunquam a Deo relictum esse ad arbitrium hominis vivere vel non vivere in societate, licet circa formam societatis liber fuerit; certum est adhuc supremam potestatem a Deo solo venire et ab ipso concedi iis quibus committitur cura societatis. Tandem, ea conventio primordialis, prout intellexit Rousseau, nunquam exstitit, et talis hypothesis omnibus historiæ monumentis sicut et ratione impugnatur.

4º Sequitur denique supremam auctoritatem regulariter constitutam, quæcumque sit ejus forma, a Deo auctore naturæ provenire ac consequenter esse divinam in suo genere, sicut divina est suo modo auctoritas ma-

riti in uxorem, patris in familiam, etc. Quidquid ergo multi, in novissimis temporibus, vel ignorantes, vel blasphemantes, contra *jus divinum* dixerunt, certum est, non solum reges, sed quoscumque politicarum societatum moderatores ac magistratus congruo modo constitutos, ad sensum B. Pauli Dei esse ministros, vi potestatis a Deo descendentis imperare, regere, judicare, etc., et Deum cunctis subditis strictam conscientię obligationem parendi imponere.

SECTIO SECUNDA.

De divisione societatis politicae.

Sub triplici regimine constitui potest societas politica generaliter spectata, scilicet, monarchico, aristocratico et democratico: unde triplex distinguitur hujusmodi societas, nempe, monarchica, aristocratica et democratica. 1º Earum notiones exponemus; 2º quodnam regimen sit antepomendum requiremus.

PUNCTUM PRIMUM. — *De nationibus triplicis regiminis politici, videlicet, monarchici, aristocratici et democratici.*

Monarchia, a duabus verbis græcis μόνος, *solus*, ἀρχή, dominatio, *principatus*, sic dicta, est societas in qua unus totam habet auctoritatem et vocatur rex, imperator, princeps, dux, comes, etc.

Duplex est monarchia, videlicet absoluta et temperata. *Absoluta* ea est in qua sola monarchæ voluntas vim legis habet et subditos tenet obstrictos. Monarchia vero dicuntur *temperata*, quando monarchæ voluntas intra quosdam limites determinatos coereetur, ut apud populos regimini constitutionali subjectos. Tunc enim rex plenam non possidet auctoritatem condendi leges, tributa exigendi, etc., sed insuper requiritur consensus, per majoritatem suffragorum expressus, unius vel duplicitis conventus delegatorum, etc. Hæc Monarchia gallice appellatur *gouvernement représentatif*.

Monarchia absoluta quandoque dicitur etiam *despotisme* vel *tyrannie*. Dicitur *despotisme* (a voce græca δεσπότης, dominans vel dominus, quæ olim in malo sensu

non accipiebatur), si rex aut princeps durius, arbitrarie et sine regulis determinatis gubernare videatur. Vocatur vero tyrannis (*tyrannie*) (a voce græca τύραννος, rex vel *monarcha*), quando princeps, sive legitimus, sive illegitimus, subditos injuste opprimit.

Monarchia potest adhuc esse electiva vel successiva seu hæreditaria. Est *electiva*, quando princeps a populo vel a magnatibus regni eligitur, ut olim in Germania et in Polonia. Est autem *successiva* seu *hæreditaria*, cum principis descendentes natu majores ei jure succedunt, et auctoritatem sicut terras, domos, aliaque bona temporalia, hæreditate capiunt. Modo filii et filiæ indiscriminatim auctoritatem via successionis obtinent, ut in Anglia; modo soli masculi ad eam possidendant idonei sunt, ut in Gallia, vi legis antiquissimæ, quæ dicitur *salica*, et truhibit Pharamondo vel Clodoveo I. Qui vi liberæ electionis vel successionis lege statutæ ad supremam auctoritatem pervenit, dicitur legitimus; qui eam violentia vel astutia et absque titulo capit vel obtinet, appellatur usurpator, et summæ reus est injustitia: qui vero in circumstantiis extraordinariis constituitur ad gubernandam societatem eamque salvandam, dicitur imperator, rex aut princeps ex necessitate. Stricte loquendo neque legitimus est, neque usurpator.

Aristocratia, a vocibus ἀριστος, optimus, et κράτος, potestas, est societas in qua primates supremam auctoritatem habent, sive nobilitate, sive opibus, sive capacitate cæteris præcellant; tale diu fuit gubernium Venetiarum. Si in hoc regimine quidam irrepant abusus; v. g., si primates populum opprimant, si dignos a concilio avertant, si indignos vel incapaces admittant, tunc gubernium istud dicitur ad *oligarchiam* devenire. *Oligarchia* autem, a vocibus ὀλιγος, aut ὀλιγοι, pauci, et ἀρχη, potestas quæ paucorum auctoritatem per se designat, sæpius in malo sensu sumitur,

Democratia, quæ etiam in usu vulgari appellatur *republica*, illa est societas in qua suprema auctoritas penes generalia populi comitia residet: nomen accipit a verbo

δῆμος, *populus*, et κράτος. Hæ gubernii forma usi sunt Lacedæmonii, Athenenses, Romani, etc. Gubernium democraticum male constitutum, in quo plebs infima prævalet, dicitur *ochlocratia*, a vocibus ὥλος, *multitudo*, et κράτος.

Sunt adhuc gubernia quæ vocantur *federata* et coalescent ex pluribus societatibus a se divisis, aliquo tamen vinculo unitatis inter se conjunctis, et sub hoc respectu unicam societatem politicam constituentibus: talia sunt federa inter res publicas Helvetiorum, inter principes Germaniæ, inter provincias Americae (*les États-Unis*), etc.

PUNCTUM SECUNDUM. — Quodnam ex tripli regimine politico sit antependum.

Unumquodque regimen politicum legitime constitutum bonum est in se, et populo cui præficitur convenire potest: sic res publicæ Græcorum et Romanorum diu floruerunt. Celebris fuit res publica Venetiarum sub regimine aristocratico constituta.

Attamen dici potest regimen democraticum esse omnium imperfectissimum. In eo enim omnes jus suffragium emitendi habent, omnes ad honores et divitias tendere possunt, foventur desideria altius ascendendi, ulterius progrediendi; irritantur cupiditates; hinc nascentur tumultus, dissensiones, seditiones, injustitiae, oppressiones, etc. Testatur historia quot et quantæ hujusmodi calamitates olim extiterint apud Romanos. Propriis videmus oculis quid, non longo abhinc tempore, ex tentatione institutionis reipublicæ, in pluribus regionibus acciderit.

Ad summum igitur democratia, juxta nos, convenire potest parvo populo, nunquam vero numerosiori. Imo vera democratia impossibilis est in magna gente, et a fortiori in regno ex variis populis coalesceente; quia impossibile est omnes cives simul congregari et omnium suffragia pro singulis legibus ac decretis constituendis expetere; hoc sic confessus est Rousseau, *Contrat social*, l. 3, ch. 4: *A prendre le terme dans la rigueur de l'ac-*

ception, il n'a jamais existé de véritable démocratie, et il n'en existera jamais. Il est contre l'ordre naturel que le grand nombre gouverne et que le petit soit gouverné.

Regimen aristocraticum sua etiam habet incommoda: senatores quippe frequenter non sunt unanimis; saepe inter eos nascuntur dissidia; lenta, implicata et aliquando debilior est administratio. Id multo magis verum est ubi agitur de populis a se divisis et tamen quodam foedere generali inter se colligatis. Nunc igitur examinandum est quid de regimine monarchio sentiendum sit.

PROPOSITIO PRIMA.

Regimen monarchicum omnium est perfectissimum.

Prob. 1º Quod naturali hominum constitutioni conformius est, eo ipso melius reputari debet: atqui regimen monarchicum naturali hominum, etc. Homines enim ante omnem conventionem per familias distributi sunt; in unaquaque antem familia omnes sub regimine unius constituantur: ergo naturali eorum constitutioni conformius est ut regimini monarchico subjiciantur. Et revera, ubique de facto existiterunt monarchiae a primis temporibus usque ad nos, ut legere est in Genesi et in aliis Scripturæ sacrae libris. Graeci et Romani sub regimine monarchico fuerant antequam formam democraticam adoptarent; deinde proprio pondere ad monarchiam redierunt. Ergo, etc.

1º Eo perfectius est regimen pollicitum quo promptior et accuratior est administratio: atqui promptior, facilitior et accuratior est administratio saltem ordinarie, quando unicus imperat: tunc enim tempus in contentiobus et dissidiis incassum non teritur, ut in comitiis deliberantibus saepe contingit. Comitia tamen non excludimus; sed dicimus perfectius esse gubernium si vis imperandi resideat tantum in uno, qui virorum experientia et scientia commendatorum consiliis utatur. Ergo, etc.

3º Qui solus praest societati, eam tanquam rem suam gubernat, plures vero administratores, eam velut rem

communem curant: porro experientia constat homines cum majori sollicitudine rem propriam gerere ac curare quam rem communem. Ergo, etc.

4º Ad bonum regimen domus, navis et exercitus unus esse debet dominus, rector aut imperator: ergo, a pari, in societate politica, tutius consultur paci et concordie per regimen monarchicum, quam per quamlibet aliam regiminis formam. Ergo, etc.

PROPOSITIO SECUNDA.

Monarchia hæreditaria anteponenda est monarchia electivæ.

NOTA. In hac propositione, nullo modo intendimus includere Romanorum Pontificum monarchiam, quæ ob peculiares sui generis rationes, undequaque notabilissima et perfectissima est.

Prob. 1º Hæc anteponenda est monarchia forma quæ naturæ conformior, paci concordiæ et perpetuitati magis favet: atqui talis est monarchia hæritaria. Quid enim naturæ conformius quam ut filius locum patris obtineat et vices ejus gerat? Quid paci, concordiæ et perpetuitati magis favet quam talis hæritas, tumultus populi, dissensiones et bella inter cives præcavens? Ergo, etc.

2º Hæritate supremæ auctoritatis semel admissa, princeps seipsum in descendentibus suis considerat, amorem patriæ dilectioni filiorum suorum et totius familiæ consociat, et fortius ac constantius administrationi reipublicæ incumbit, sive bonum ejus procurat efficacius. Ergo, etc.

3º Hæritas familias regnantes illustrat, easque commendabiores populo efficit. Multo magis namque inclinatur populus ad honorem præstandum et obedientiam exhibendam ei qui ex longa serie regum descendit, quam alteri antea ignoto. Ergo sub hujusmodi regimine bonum publicum efficacius obtinetur. Ita Bossuet, *Politique sacrée*, 1. 2. art. 1, prob. 9 et 10.

Dices: In hac gubernii forma saepe contingit principes adhuc infantes, vel stupidos, infirmos aut perversos, ad

fastigium supremæ auctoritatis pervenire: ergo talis forma non est anteponenda.

R. Nego consequentiam. Non diffitemur quidem maxima nonnunquam oriri mala ex eo quod princeps adhuc infans, vel stupidus, infirmus aut depravatus, patri suo succedat: id plurimis exemplis confirmari posset. Sic multi aestimant primam causam omnium malorum quibus tam fortiter, a sexaginta annis, conessa est patria nostra, in administratione regni sub minoritate Ludovici XV reponendam esse. Sed falsum est maxima haec mala inde frequenter et quasi necessario provenire. Vel enim regnum bene constitutum est, vel non: si prius, sapiens communiter instituitur administratio (*régence*), et tunc ordinarie gravia non timenda sunt mala; saltem longe minus probabilita sunt quam ea que ex electione principis oriri solent: si autem constitutio regni sit mala, adeo ut tempore minoritatis publicæ administrationi sapienter non provideatur, innumera quidem inde provenient mala, sed monarchiæ successivæ tribui non debent, ut patet. Ergo, etc.

Hinc concludendum est formam monarchiæ temperatae, modo recte sit constituta, esse perfectiorem. Magna enim corpora politica, ut aiunt, conservationi institutionum publicarum continuo invigilant, abusus præcavent, aut exortos corrigunt, jura principis et utilitates populi simul defendunt, etc. Ergo, etc.

SECTIO TERTIA.

De titulis quibus summa auctoritas acquiritur.

Quinque numerantur tituli quibus suprema auctoritas legitime acquiri potest, nempe, libera electio, victoria in bello justo, foedus pacis, legitima successio et solida præscriptio.

1º Libera electio. Quamvis enim summa auctoritas in populo non resideat, nec a populo conferri possit, certum est tamen, secluso anteriori contractu et alio titulo politice auctoritatis non existente, populum vel primores gentis, juxta constitutionem, aliquem eligere et supre-

mum principem constituere posse, ut diximus supra, de origine societatis: id ab omnibus admittitur. Qui autem sic eligitur, jus imperandi a Deo accipit, ut supra diximus, pag. 609.

2º Victoria in bello justo. Qui enim bellum injuste declaravit, vel injurias alteri intulit et satisfactionem debitam recusavit, periculo armorum se suaque commisit: si vero vincatur, tam auctoritate publica quam bonis suis spoliari potest. Ita fert consuetudo apud omnes gentes in cunctis sæculis recepta.

3º Foedus pacis, imo et quolibet aliud foedus. Quemadmodum enim privati, patresfamilias, v. g., de bonis suis per varios contractus disponere possunt, sic et ii qui supremam auctoritatem exercent, modo regulas æquitatis ac sanae administrationis sequantur. Ita fert iterum mos ubique receptus, ut ostendemus infra, pag. 630.

4º Legitima successio. Auctoritas quippe est quid reale sicut bona temporalia, scilicet iuribus positivis fundatum, ut supponitur; ergo via successionis, sicut bona temporalia, transmitti potest, nisi aliqua lex fundamentalis in societate recepta contrarium statuat. Imo, sicut proprietas bonorum via naturali ad descendentes et proximos consanguineos transit, sic naturæ conformius est ut auctoritas suprema ad descendentes, vel iis defientibus, ad proximos consanguineos transeat. Nonnullæ tamen institui possunt conditiones arbitrarie; v. g., quod mulieres eam obtinere nequeant.

Suprema auctoritas dividi non potest inter heredes, sicut dividuntur bona. Nam in utilitatem societatis politice fuit instituta: atqui talis divisio ad utilitatem societatis non vergeret, sed illi potius adversaretur. Hujusmodi tamen olim factæ sunt divisiones, sive per actum inter vivos, sive per testamentum, sed in detrimentum reipublicæ versæ sunt et quoddam jus politicum nunc ubique receptum eas non permittit.

5º Solida præscriptio. Titulo enim præscriptionis bona fortunæ legitime acquiri possunt; ergo et auctoritas su-

prema, siquidem naturæ proprietatis bonorum, nempe ratione jurium quibus nititur aut statuitur, participat. Aliunde hæc admittenda est doctrina sine qua ordo publicus turbaretur: atqui, nisi suprema auctoritas præscriptione acquiri posset, ordo publicus turbaretur; nam ne sequeretur fere omnes principes nunc regnantes esse usurpatores, et e solo descendere teneri, siquidem fere omnes alium non habent titulum preter longam possessionem tranquillam. Ergo, etc.

Ut proprietas bonorum via præscriptionis legitime acquiratur, plures necessariæ sunt conditions, nempe bona fides, titulus coloratus et quædam aliæ lege positiva statutæ. *Code civil*, art. 2219 et seq.: verum omnes conditions istae non sunt necessariæ ut suprema auctoritas valide acquiratur, sed longa possessio tranquilla sufficit, præsertim si jam non existat legitimus principis expulsi successor qui ad coronam prætendat; alioquin florentissima regna turbarentur, ut patet. Quænam autem esse debeat duratio temporis ad perficiendam hujusmodi præscriptionem requisita, certa regula determinari non potest. Hæc duo certa videntur, scilicet, 1º principem qui supremam auctoritatem de facto et post prædecessores suos tranquille exercet, esse legitimum, tam coram Deo quam coram hominibus, si nullus jam existat prætendens ad thronum; subditos debere obsequium principi supremam auctoritatem de facto exercenti, quando, habita ratione circumstantiarum, impossibile est primam dynastiam solo restituere. Hoc exigit ordo publicus et ratio præscribit. Ita ferme Puffendorff, l. 4, c. 12, n. 11.

SECTIO QUARTA.

De characteribus supremæ auctoritatis.

Præcipui supremæ auctoritatis characteres sunt ejus independentia, inviolabilitas, unitas et perpetuitas.

PUNCTUM PRIMUM. — De independentia supremæ auctoritatis.

Auctoritas quæ ab alia penderet, jam non esset su-

prema. Sive ergo magnam, sive parvam societatem regat, necesse est in nullum superiore tempore agnoscat in terra. Unde princeps cuius minimæ sunt ditiones, tam independens est in exercitio potentie suæ quam potentissimus imperator.

Hinc 1º ab ultima sententia supremæ auctoritatis nulla est appellatio; appellatio enim fieri non potest nisi ab inferiore ad superiorem.

Hinc 2º solus Deus supremam auctoritatem et actus ejus judicare potest, cum solus ipsius sit superior: principes igitur sunt velut tot dii, ut apprime dicit Scriptura, Ps. lxxxi, 6: *Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes.*

Hinc 3º nullis legibus civilibus, proprie loquendo, tenentur supremi principes. Nam, vel alienis legibus tenerentur, vel suis: atqui neutrum dici potest: non alienis, cum nullum agnoscant superiore in ordine temporali; non suis, quia nemo seipsum obligare potest. Attamen in materiis sibi et subditis communibus leges suas observare debent, non quidem vi proprii mandati, sed vi legis naturalis quæ jubet ut ipsi æquitatis regulas custodian et bonum exemplum præbeant subditis.

Hinc 4º licet auctoritas principis, in monarchia temperata, intra determinatos limites coercedatur, non ideo superiore agnoscit; v. g., quamvis rex leges sine sensu unius vel duplicitis conventus perficere nequeat, non tamen conventus ipsi constituantur superiores. Præterea de supremâ auctoritate loquimur: at supremâ auctoritas, quoad leges condendas, in rege et in utroque conventu simul, in eo casu, residet.

PUNCTUM SECUNDUM. — De inviolabilitate supremæ auctoritatis.

Cum supra auctoritas nullum agnoscat superiore, nulla vis coercitiva adversus illam exerceri potest; unde sequitur illam nunquam legitimate puniri posse: ergo vere est inviolabilis. Aliunde, principium quod totam perturbaret societatem admitti non potest: at principium quo statueretur supremam auctoritatem violari

posse, totam turbaret aut saltem turbare posset societatem. Id certe a nemine negari potest. Ergo, etc.

Hinc sequentia notatu digna colliguntur :

1º Supremam auctoritatem fortē esse necesse est, ita ut quoslibet sibi obtemperare recusantes cogere valeat; si enim mandata ejus impune violarentur, jam ipsa inviolabilis non esset et fines a se intentos obtinere nequiret.

2º Adversus supremam auctoritatem nunquam insurgere licet, etiamsi qui illam exercent dure et aspere subditos tractarent. Hujusmodi enim vitia jus non magis destruunt in imperante quam in patre: at certe filii ob talia vitia adversus patrem insurgere nequeunt; ergo nec subditi adversus principes. Imo quemadmodum filius vi aperta contra patrem, injustissime eum tractare volentem, pugnare licite non posset, sed potius fugere deberet; sic et subditi a principe injuste vexatus fugere potest, non vero adversus eum rebellare.

Unde gravissimi delicti sunt rei qui, sub praetextu reformandi abusus in gubernio existentes, viros armatos contra principem excitant illumque ad novam constitutionem cum juramento acceptandam cogunt. Sunt enim rebelles.

3º Si quidam abusus in administratione publica irreperint, principem dictis vel scriptis, cum debita reverentia, admonere, argumentis convincere eumque simpliciter rogare licet, ut eos cessare faciat. Interea patienter exspectandus est supplicationis effectus.

4º Aliquando tamen fieri potest ut principem evidenter prævaricantem deponere liceat, nempe si talis sit constitutio regni, et instituti sint ordines civium qui in hoc casu pronuntiare debeat. Praeter hunc casum rarissimum, præcipui civum ordines, vel, ut aiunt, corpora politica, principem gubernii omnino incapacem; v. g., insanum, sub tutela redigere possunt. Eodem modo, et non aliter, tyrannum potestate sua evidenter abutentem cohibere liceret.

PUNCTUM TERTIUM. — De unitate supremæ auctoritatis.

Eo ipso quod auctoritas sit suprema, est unica: si enim non esset unica, vel aliam sibi superiorem agnosceret, et tunc non esset suprema; vel cæteræ ipsi saltem quodammodo subjectæ essent, et tunc ipsa sola esset suprema; vel aliæ ipsi forent æquales, et tunc non una existeret societas, sed plures societates a se invicem independentes. Ergo suprema auctoritas necessario est una, sive unus eam possideat, sive plures collective sumpti eam simul exerceant: nam in eo casu majoritas suffragiorum est expressio voluntatis imperantis: porro majoritas suffragiorum est quid unum et simplex. Ergo, etc.

Hinc qui sub primaria auctoritate quamdam auctoritatem civilem exercent, eam proprie non habent, sed illius sunt duntaxat depositarii, et vocantur delegati. Inter delegatos autem alii jurisdictionem habent in omnes subditos, ut primarii ministri; alii jurisdictionem intra certos limites territorii vel personarum coercitam, quales sunt apud nos *les préfets, les sous-préfets, les maires, les juges, les officiers militaires*, etc. Hi omnes potestatem suam a suprema auctoritate immediate accipiunt, et mediate a Deo qui jubet ipsis obtemperari.

PUNCTUM QUARTUM. — De perpetuitate supremæ auctoritatis.

Nullæ institutiones humanæ sunt perpetuae: omnes quippe decursu temporum variis modis mutantur, infirmantur, et tandem pereunt. Itaque non absolute dicimus supremam auctoritatem esse perpetuam: verum contendimus illam ex natura sua non esse ad tempus, sed stabilem et ad perpetuitatem tendere; quod sie probamus:

1º Genus humanum existere non potest quin per societas politicas dividatur, sicut semper divisum fuit, et societas politicae sine auctoritate suprema esse nequeunt: atqui naturalis ordo evidenter postulat ut singulæ societas politicae sint stabiles sicut familiae, ita ut nulla sit unquam anarchia.

2º Si auctoritas suprema ad tempus tantum duratura esset, aliquem agnoscere superiorem qui eam sic limitaret et cessare cogeret: atqui, ex dictis, hoc repugnat.

3º Auctoritas suprema est sacra et inviolabilis, numquam subditi adversus illam rebellare possunt: ergo nulla est causa quæ eam legitime destruere possit; ergo ex natura sua stabilis est ac perpetua.

Hic autem agimus de ipsamet auctoritate suprema in se sumpta, non autem de modo illius exercitii, qui, juxta circumstantias, varius esse potest.

Inde inferendum est cunctos homines sub aliqua auctoritate politica nasci, sicut sub aliqua potestate paterna, et eam gubernii formam, sub qua nati sunt, honorare teneri: nulla ergo futura est generatio quæ recte contendere possit se erga principes legitime sibi succedentes minus obstringit quam primam generationem, quæ principem elegit aut regimini ejus consensit: contraria enim doctrina totum ordinem publicum subverteret, ac proinde falsa est et rejicienda.

SECTIO QUINTA.

De attributis supremæ auctoritatis.

Supremæ auctoritatis attributa sunt: 1º bellum indicere et facere; 2º pacem et foedera inire; 3º leges condere; 4º justitiam exercere et crimina punire; 5º de bonis subditorum pro bono publico disponere; 6º constitutiones regni stantes reformare aut perficere. De his omnibus in sex punctis breviter tractabimus.

PUNCTUM PRIMUM. — *De potestate bellum indicendi et faciendi.*

Si homines in statu naturæ puræ existerent, nonnullis quidem officiis erga se invicem tenerentur, scilicet, officiis justitiae, charitatis, benevolentiae, etc. Hæc enim lex naturalis a Deo sancta evidenter præscribit: at nemo posset dissidia inter eos exorta judicare, innocentes protegere, nocentes reprimere, delinquentes punire, nisi eos vi aperta debellando. Sic variae societates politicæ sunt relative ad se invicem, id est, sunt re ipsa in statu naturæ

puræ. Cum enim singulæ sint supremæ et a se invicem independentes, nulla est quæ jus eas judicandi habeat: debent ergo justitiam erga se invicem servare, benevolentiam exercere, cæteraque legis naturalis officia implere. Hinc ortum est apud omnes vel saltem apud plerasque gentes jus consuetudine introductum et vocatum *jus gentium*, quod non est ipsamet lex naturalis, sed quod ejus conclusiones applicationesque proximas, *positive* determinatas, complectitur. Si vero inter eas nascatur dissidium, quod mutuis explicationibus et reciprocis conventionibus componi nequeat, sola vi armorum definiri potest: quandoque igitur bellum fit necessarium, licet semper sit lugendum. Unde omni tempore fuerunt bella. Paucis verbis nobis dicendum est 1º de bellis justis; 2º de bellis injustis; 3º de modo bellum faciendi, et 4º de jure in bello acquisito.

De bellis justis.

Bella dicuntur justa quando non suscipiuntur nisi ob rationes justas. Justæ autem rationes bella suscipiendi sunt 1º injustæ aggressiones et actus hostilitatis ex parte alterius supremæ auctoritatis, et in eo casu bellum dicitur *defensivum*; 2º injusta debiti negatio; 3º injuriæ illatæ reparatio quæ aliter obtineri non potest; v. g. si dignitas regia in persona legatorum fuerit offensa; 4º necessitas obtinendi legitimas securitates; 5º manifesta juris gentium erga subditos violatio; v. g., injusta civium spoliatione, occisio, etc. Tunc ea bella vocantur *offensiva*, et sunt licita. Gubernia enim suam existentiam snaque jura et dignitatem conservare debent: atqui hæc alio modo conservare nequeunt, ut supponitur. Ergo, etc.

Ingentia igitur mala quæ ex bello communiter sequi solent, potestati injuste aggredienti, vel injurias inferenti aut illatas reparare nolenti, tribuenda sunt. Fieri tamen potest ut pars ultraque bona fide sibi persuadeat se legitima habere motiva bellum aggrediendi vel provocandi, et tunc neutra coram Deo increpari potest, quamvis amare dolendi sit locus.

De bellis injustis.

Bellum semper est injustum si absque necessitate suscipiatur; v. g., 1º ob vanam gloriam, ad nomen celebre sibi comparandum; 2º ambitionis causa, ad dominacionem suam extendendam; 3º ex avaritiae motivo, ad acervandas ampliores divitias; 4º ex invidia, ne altera potestas præcellat, vel ut præcellens deprimatur; 5º ex desiderio commodiorem locum obtinendi; 6º ex voluntate a solvendo debito se liberandi vel contractui oneroso non standi, etc.

Qui ob vanas vel injustas hujusmodi causas bellum aggrediuntur, cunctorum malorum inde provenientium fiunt principium efficax, ea igitur ex justitia reparare tenentur et rationem de illis supremo Judici reddent.

Summopere cavere debent principes ne cupiditatibus abripiantur, vel perfidis aulicorum consiliis potius quam justitiae regulis cedant. Caveant et ipsi consiliarii principum ne præcipitatione ducantur, vel ex ignorantia pronuntient vel aliqua cupiditate trahantur, et ad bellum injustum vel imprudens efficaciter moveant; tune quippe grandissimi delicti contra justitiam fierent rei.

Sola auctoritas suprema bellum aggredi potest. Nam illud remedium est extremum, et extra necessitatem adhiberi non potest: atqui sola auctoritas suprema in tali necessitate constitui potest ut ad bellum necessario confugere debeat. Quicumque enim sunt inferiores, ad auctoritatem sibi superiorum appellare vel recurrere, sicque convenientem satisfactionem obtinere possunt; contra vero qui supremam auctoritatem exercent, sola bellorum via justitiam ultimo loco efficaciter obtinere valent. Ergo privati possunt quidem, ut diximus, vitam propriam contra injustum aggressarem defendere, nunquam autem licet ipsis bellum indicere vel suspicere.

De modo bellum faciendi.

Jus gentium, ut aiunt, superius a nobis definitum, pro-

hibet ne bellum *offensivum* ante quamdam saltem declarationem suscipiatur. Bellum enim licitum esse non potest nisi sit necessarium: porro bellum *offensivum* reputari non potest necessarium, nisi prius satisfactio debita fuerit postulata et tempore sufficienti exspectata ut prudenter judicare liceat eam denegari. Hæc autem satisfactionis postulatio, cum minis expressis vel subauditis, est vera belli declaratio.

In bello *defensivo* nulla requiritur declaratio. Etenim ratio omnibus clamat vim injuste illatam vi opposita statim repellendi posse.

In bello justo legitime suscepto plurima sunt licita, alia prohibita.

1º Licitum est 1º efficaciora adhibere media ac capiens vulnrandos et etiam occidendos hostes. Finis enim belli obtineri non potest quin superentur et vincantur hostes; superari autem et vinci non possunt nisi per flexibilis hujusmodi media. Ergo, etc. 2º Bona reipublicæ et ipsa bona privatorum, quatenus reipublicæ utilia esse possunt, deripere, auferre, incendere et destruere, non quidem sola auctoritate militum, sed jussu vel approbatione ducum, quando id necessarium esse judicant. 3º Urbes et arces obsidere, tormenta omnis generis contra illas explodere, quælibet ædificia incendere aut everttere, quamvis cum hostibus multi innocentes et forsitan extranei perire debeant. 4º Insidias parare, stratagemata adhibere ut hostes, fallaciis decepti, in discrimina conjiciantur efficacius expugnatur, capiantur vel occiduntur. Hæc non reputantur mendacia, quia usitata sunt in bello, et culpa sua tantum decipiuntur adversarii. 5º Transfugas et proditores ex parte adversa venientes suscipere, quamvis fugiendo peccent, eos interrogare, indicis ab eis acceptis uti, etc. Hæc enim adhuc ubique recepta sunt ut licita.

Contendit Puffendorf, l. viii, ch. 6, n. 16, licitum esse adversarios milites ad transfugium vel ad proditionem excitare, pecuniis, promissionibus, aliisque illecebris eos tentare ac seducere. Verum hæc opinio sanæ morali con-

formis esse non videtur. Non licet ob quameumque causam, aliquem ad rem intrinsece malam sollicitare : atqui prædicti milites patriam et principem suum prodere non possunt quin peccent : ergo qui eos seducere intendunt, ad rem intrinsece malam sollicitant. Ergo, etc.

2º Non licet 1º infantes, mulieres, senes et quotquot non sunt armati, directe occidere, quia vere non sunt hostes, saltem actu; 2º nec victos jugulare; tunc quippe finis belli absque occisione obtineri potest, cum hostes semel capti et armis exuti jam nocere nequeant : plures excipiunt, nisi capti sint numerosiores ut toto custodiri possint, dum sustinendum est prælium; nec internuntiis aliquid molestiae inferre, nam jure gentium semper inviolabiles esse debent; 3º nec agros deprædari, nec domos incendere, nisi in quantum ad obtinendum finem belli necesse est; 4º nec spiculatores mittere qui principem, ducem exercitus vel alios primores regni occulte trucident; talis quippe agendi ratio semper habita est ut perfida nisi in ipsomet prælio exerceatur; 5º nec fœdera aut inducias violare; talis enim violatio est adhuc perfidia contra jus gentium et recta ratione damnata.

De jure acquisito in bello.

In bello evidenter injusto nihil legitime acquiri potest, ut patet. At in bello justo legitime acquiruntur, juxta omnes : 1º spolia hostium, sive occisorum, sive vulneratorum, sive captorum, sive fugientium; 2º omnia arma et instrumenta bellica, cuiuscumque generis annona, publici aeris pecunia, etc.; 3º quæcumque mobilia et immobilia ad rem publicam pertinentia : hæc ad principem, cuius nomine bellum infertur, pertinent, exceptis tamen spoliis militum, quæ ex usu recepto victoribus cedunt, et mobilibus, quæ in direptione urbis legitime permissa rapiuntur.

4º In bello legitimo acquiritur jus in populos victos regnandi. Id quippe admitti debet ut validum quod semper et ubique sic admissum est : atqui semper et ubique admissum est jus populis victis imperandi eosque gubernandi

nandi in bello justo legitime acquiri posse. Præterea auctoritas in populos est quid reale sicut jus in bonum jam possessum vel ad bonum aliquod possidendum : ergo, quemadmodum bona fortunæ legitime acquiruntur in bello justo, sic et auctoritas gubernandi populos, quidam tamen, ut Grotius et Puffendorf, arbitrantur hujusmodi auctoritatem in bello acquisitam non valere, donec populus consentiat. Sed hæc opinio doctrinæ Protestantium, cui adhærebant dicti auctores, sat conformis, ideis communiter receptis et consuetæ omnium sæculorum praxi repugnat.

PUNCTUM SECUNDUM. — De potestate pacem concludendi et fœderandi.

Potestas de pace tractandi, eamque concludendi, necessario annexa est potestati bellum faciendi; id nemo inficiari potest. Omnis ergo et sola auctoritas suprema fœdera pacis inire valet.

Duplex distinguitur pax publica, una, scilicet, ad tempus, et dicitur inducæ (*trêve*) vel armorum suspensio; altero vero in perpetuum, quæ est plena dissidiorum compositio.

Certum est supremas auctoritates ex jure gentium strictissime obligari fœdera pacis et cunctas conditiones in eis expressas et ab utraque parte libere subscriptas observare. Attamen, ut partes contrahentes arctioribus vinculis inter se devinciantur, solemnitatem juramenti adhibere solent, obsides sibi mutuo saepè tradunt : aliæ auctoritates supremæ ut mediatices fœderi participant, et pro religiosa observatione ejus fidejussores sese constituant, promittentes auxilium contra partem quæ, sine causis legitimis, prima illud frangeret.

Quæritur utrum supra potestas aliquam portionem ditionum suarum ; v. g., urbes, castella, etc., per contractum valide cedere possit.

R. Plures auctores id negare videntur ; ad validitatem enim hujusce cessionis expressum vel tacitum populi consensum requirit Grotius, l. 3, ch. 20, n. 5, sic etiam